

Türk Din Psikolojisi Dergisi
Turkish Journal for the Psychology of Religion

Sayı: 9 • Haziran 2024 • 273-284
Issue: 9 • June 2024 • 273-284

Sosyal Psikoloji: Bireylerden Gruplara İnanç

- Özalp, A. (2017). *Sosyal psikoloji: Bireylerden gruplara inanç*
Ankara: Gece Kitaplığı (287 s.)
- Özalp, A. (2017). *Social psychology: Belief from individuals to groups*
Ankara: Gece Publications (287 p.)
ISBN: 978-605-180-602-0

Rümeysa Sancak

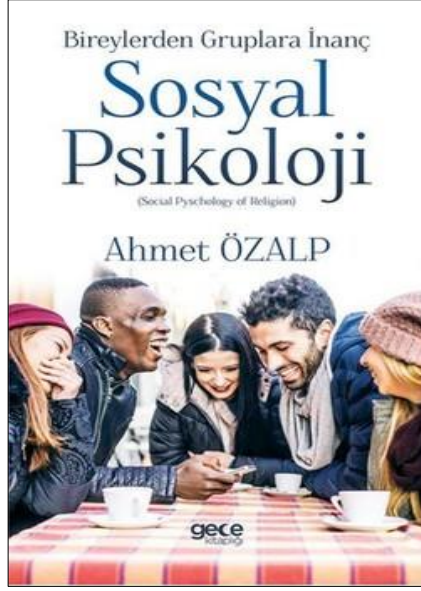
Yüksek Lisans Öğrencisi
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
E-posta: rmys.snck@gmail.com
Orcid:0000-0001-9988-8692
Eskişehir / Türkiye

MA Student
Eskisehir Osmangazi University
Institute of Social Sciences
E-mail: rmys.snck@gmail.com
Orcid: 0000-0001-9988-8692
Eskişehir / Türkiye

<https://doi.org/10.59379/tdpd.1415367>

Türk Din Psikolojisi Dergisi
Turkish Journal for the Psychology of Religion

Makale Türü • Article Type   Kitap İnceleme • Book Review
Geliş Tarihi • Received   05 Ocak 2024 • 05 January 2024
Kabul Tarihi • Accepted   25 Mart 2024 • 25 March 2024

Ö z e t

Tanıtımı yapılan “Sosyal Psikoloji: Bireylerden Gruplara İnanç” isimli bu eser Doç. Dr. Ahmet Özalp’ın, Prof. Dr. İhsan Çapcıoğlu danışmanlığında “Sosyal Psikoloji Teorileri Bağlamında İnancın Bireyler ve Gruplar Açısından İncelenmesi” adlı doktora çalışmasının düzenlenerek yayınlanmış halidir. Bu çalışmada, 11 ana bölümden oluşan “Sosyal Psikoloji: Bireylerden Gruplara İnanç” isimli kitabın incelenmesi amaçlanmaktadır.

A n a h t a r K e l i m e l e r

Din psikolojisi • Sosyal psikoloji • Toplum
İnanç • Sosyal davranış

A b s t r a c t

The presented work, "Social Psychology: Belief from Individuals to Groups," is an edited and published version of Associate Professor Dr. Ahmet Özalp's doctoral dissertation, titled "An Examination of Belief from the Perspectives of Individuals and Groups within the Context of Social Psychology Theories," supervised by Professor Dr. İhsan Çapcıoğlu. This article aims to review the book "Social Psychology: Belief from Individuals to Groups," which consists of 11 main chapters.

K e y w o r d s

Psychology of religion • Social psychology • Society
Belief • Social behaviour

Kitabın yazarı Doç. Dr. Ahmet Özalp 1988 yılında Karaman’da dünyaya gelmiştir. Lise öğrenimini Karaman’da tamamlayan Özalp, Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği programından 2010 yılında mezun olmuştur. Yüksek lisansını 2012’de Aksaray Üniversitesinde Sosyal Bilgiler Eğitimi ana bilim dalında “Bellek Geliştirici Yöntemlerin Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Tutumlarına Etkisi” adlı teziyle yapmıştır. Kırıkkale Üniversitesi Sosyoloji alanında ise “Suçlu Çocuk Algısı: Karşılaştırmalı Kültürel Bir Çalışma - İngiltere ve Türkiye Örneği” isimli çalışmasıyla doktorasını tamamlamıştır. Bunun yanı sıra Ankara Üniversitesinde ise “Sosyal Psikoloji Teorileri Bağlamında İnancın Bireyler ve Gruplar Açısından İncelenmesi” isimli teziyle din sosyolojisinde de doktora yapmıştır. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi’nde 2016 yılında yardımcı doçent olarak göreve başlamıştır. 2018 yılında Doçent unvanı alan Ahmet Özalp, 2020 yılında ise Eskişehir Osmangazi Üniversitesi’nde öğretim üyesi olmuştur. Özalp, hâlâ Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Felsefe ve Din Bilimleri, Din Sosyolojisi Anabilim Dalı’nda öğretim üyesi olarak akademik hayatını sürdürmektedir. Çalışma alanlarının daha çok suç sosyolojisi, hukuk sosyolojisi, aile sosyolojisi, din sosyolojisi, kimlik sosyolojisi ve benlik sosyolojisi olduğu ifade edilebilir.

İncelemesi yapılan bu kitap; Doç. Dr. Ahmet Özalp’ın Prof. Dr. İhsan Çapcıoğlu danışmanlığında hazırlanmış olan “Sosyal Psikoloji Teorileri Bağlamında İnancın Bireyler ve Gruplar Açısından İncelenmesi” adlı doktora çalışmasının düzenlenerek yayınlanmış halidir. Çalışmada dini inancın bireyin yaşamını nasıl etkilediğinin, Sosyal Psikoloji teorileri incelenerek sosyal psikolojinin bu etkileşimi nasıl değerlendirdiğinin araştırılması ve Türkiye’deki literatüre katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Literatür taramasının yanı sıra nitel araştırma yöntemlerinden mülakat tekniğiyle hazırlanan araştırmanın mülakat verileri, gizlilik ilkesi nedeniyle kitaba eklenmemiştir. Bireylerden gruplara inancın sosyal psikoloji perspektifinden ele alındığı bu eser ön söz ve giriş kısımlarının ardından konunun çeşitli açılardan incelendiği 11 bölümü, ardından tartışma, sonuç ve kaynakçayı içermektedir. Bölümlerde genel hatlarıyla sosyal psikolojinin konusundan, teorilerinden, tutumlarından, sosyal psikolojik bir din psikolojisinin dünyada ve Türkiye’deki konumundan söz edilmektedir.

Girişten sonra birinci bölüm “Sosyal Psikoloji ve İnanç İlişisine Disiplinler Arası Bakış”, ikinci bölüm “Sosyal Psikolojik Bir Din Psikolojisi”, üçüncü bölüm “İnançlar ve Tutumlar”, dördüncü bölüm “Yaş ve İnanç”, beşinci bölüm “Toplumsal Etki, Uyum ve İnanç”, altıncı bölüm “Dini Davranışı ve İnancı İnceleyen Sosyal Psikoloji

Teorileri”, yedinci bölüm “İnanç ve Kişisel Durumlar”, sekizinci bölüm “İnanç, Sosyal Davranış ve Kişilik”, dokuzuncu bölüm “Benlik ve İnanç”, onuncu bölüm “İnanç Gruplarının Analizi”, on birinci ve son bölüm “Sosyal Nöropsikoloji ve İnanç” başlığı altında oluşturulmakta, kitap tartışma ve sonuç kısmıyla sonlandırılmaktadır.

Kitabın içeriğine ve kaleme alınma amacına kısaca değinilen ön sözün akabinde giriş kısmına geçilmektedir. Giriş kısmında dini inancın psikolojide araştırılma sürecinden, yurt dışında ve Türkiye’de Sosyal Psikoloji’nin durumundan, çalışmanın Sosyal Psikolojik bir bakış açısıyla dini durumları incelemeyi ve literatüre katkı sunmayı amaçladığından, çalışmanın önemi ve yönteminden bahsedilmektedir (ss.16-21).

Sosyal Psikoloji ve İnanç İlişkisine Disiplinler Arası Bakış (ss. 23-38) isimli birinci bölümün *Sosyal Psikoloji, Din Psikolojisi ve Psikoloji İlişkisi* isimli alt başlığında Sosyal Psikoloji’ye olan ihtiyaç, Sosyal Psikoloji ve Din Psikolojisi’nin karşılaştırmalı tarihsel analizi, Din Psikolojisi ve Sosyal Psikolojik bir Din Psikolojisi’nin farkı açıklanmaktadır. *Sosyal Psikoloji, Din Sosyolojisi ve Sosyoloji İlişkisi* kısmında ise ilgili alanların neleri araştırdığından, Sosyal Psikolojik bir Din Psikolojisi ve Din Sosyolojisi’nin farkından, Sosyal Psikolojik bir Din Psikolojisi’nin Din Psikolojisi ve Din Sosyolojisi arasındaki yerinden söz edilmektedir. *Sosyal Psikolojik Din Psikolojisine Kısa Bir Giriş* isimli üçüncü alt başlıkta ise Sosyal Psikoloji’nin ilk zamanlarda ihmal edildiği, Sosyal Psikolojik bir Din Psikolojisi’nin neden ayrı bir bilim dalı olması gerektiği ve bu ayrımında karşılaşılan sorunların ne olduğu ifade edilmektedir. Bu bölümün *Sosyal Din Psikolojisinin Tarihi: Allport, Fromm, Arygle ve Beit-Hallahmi* başlıklı son kısmında Din Psikolojisi’ndeki Allport, Fromm, Arygle ve Beit Hallahmi gibi önemli isimlerin de Sosyal Psikoloji alanında söylemlerine yer verilmektedir. Türkiye’de Sosyal Psikoloji alanında çalışmaları bulunan isimlere ve bu alandaki çalışmalara değinilerek bölüm sona erdirilmektedir.

İkinci bölüm *Sosyal Psikolojik Bir Din Psikolojisi* (ss. 39-56) kısmının *Araştırmanın Başlangıcı: Araştırma Soruları* adlı alt başlığında sosyal psikolojik bir din psikolojisinin çalışmalarındaki bazı teknik ve yöntemlerin, bazı temel kuramsal soruların üzerinde durulmaktadır. *Araştırma Desenleri* başlıklı kısımda ise sosyal psikolojik bir din psikolojisinde deneysel yöntem ve tarama yöntemleri gibi yöntemlerin kullanıldığına bunun yanı sıra bu yöntemlerin yapısına ve alandaki gerekliliğine vurgu yapılmaktadır. *Araştırma Yöntemleri* isimli alt başlıkta deneye yönelmenin birtakım sınırlılıkları ve Amerikan Psikologlar Derneğinin araştırmalarda uyulması için yayınladığı 10 maddelik ahlak

kuralları hakkında bilgi verilmektedir. Sosyal psikolojik bir din psikolojisinin kullandığı yöntemlerden, hangi değişkenlerle araştırmaların güvenilirlik ve geçerliliklerinin farklılaştığından bahsedilmektedir. *DeneySEL Araştırmalar* kısmında ise alan deneyleri ve laboratuvar deneylerinin ne olduğu belirtilmektedir. *DeneySEL Olmayan Araştırmalar* başlıklı alt bölümle doğal gözlemler, survey ve dokümantasyon yöntemleri incelenmekte ve sosyal psikolojinin araştırma yöntemlerinin sosyal psikolojik din psikolojisi tarafından kullanıldığına altı çizilmektedir. Bu bölümün son başlığı “*Araştırma Ahlakı*” kısmında ise sosyal psikolojik sorunlarda ortaya çıkan etik problemlere ve bu sorunların çözümlenmesinin gerekliliğine dikkat çekilmektedir.

İnançlar ve Tutumlar (ss. 57- 80) adlı üçüncü bölümün *Tutumların Kavramsal Analizi* isimli alt başlığında tutumlar tanımlanmaktadır. Tutumlar içinde dini inancın yeri hakkında bilgi verilmekte ve dini tutum açıklanmaktadır. *Tutumlar ve Kuramsal Literatür* isimli kısımda sosyal psikoloji teorilerine ve öğrenme teorilerine değinilmektedir. Ardından denge teorisi, bilişsel çelişki teorisi gibi teoriler konu edinmektedir. *Tutumlar ve Davranış İlişkisi* alt başlığında sosyal psikolojide tutumların ve davranışların ilişkisinin yanında Freud, Jung, Altson, Braithwaite, Trout gibi araştırmacıların görüşleri ele alınmakta, çeşitli örneklerle ve verilen şekle konu açıklanmaktadır. *Tutularda Oluşum ve Değişiklik* kısmında ise bireylerin tutumlarının değişiminde; kişilik özelliklerinin, ihtiyaç ve güdülenmenin, gruba katılma ihtiyacının öneminden bahsedilmektedir. *Tutumların Gelişimi ve Karmaşıklık* isimli alt başlıkta bilişsel, sezgisel ve davranışsal yapıdaki öğelerin tutumlara etki ettiği hakkında bilgi verilmektedir. Dini tutumların değişimiyle ilgili açıklayıcı teorilerin olmadığı, bu noktada tutum değişikliği teorilerinin kullanıldığı görülmektedir. Bölümün son alt başlığı *Tutumlar Öğeleri Arasında Tutarlılık* kısmında ise bu konuda yapılan çalışmaların olduğu; tutumlar ve davranışlar arasındaki tutarsızlığın, davranışın değişimi ile tutumların da değiştirilebileceğini gösterdiği açıklanmaktadır.

Yaş ve İnanç (ss. 81-99) başlığıyla dördüncü bölümün *Geleneksel ve Durağanlık Modelleri* isimli alt başlığında 18-30 yaş aralığının geleneksel modelle, genç yetişkinlik ve orta yaş dönemlerinin ise durağanlık modeliyle, yaşlılık döneminin ise ayrılık modeliyle inceleneceği bilgisi verilmektedir. *Çocukluk: 3-12 Yaş Aralığı* kısmında Harms’ın peri masalı dönemi, gerçekçi dönem ve bireysel aşama olarak üçe ayırdığı çocukluk dönemine değinilmektedir. Piaget’in gelişim evreleri de kısaca açıklanmaktadır.

Ergenlik: 12-18 Yaş Aralığı başlıklı alt bölümde ergenlik dönemini ifade ederken en çok dönüşüm kelimesinin kullanılması, ergenlerde din ve inanç düzeyleriyle ilgili çeşitli çalışmalar örnekler eşliğinde ele alınmaktadır. *Genç Yetişkinlik 18-30 Yaş Aralığı* kısmında da Erikson ve Freud gibi önemli kişilerin görüşlerine yer verildikten sonra genç yetişkinlik dönemine ilişkin çalışmalardan örneklendirmeler yapılmaktadır. *Orta Yaş: 30-60 Yaş Aralığı* isimli alt başlıkta ise bu dönemin geleneksel modellerle ortaya konduğuna, bu dönemdeki bireylerin dini aktivitelere katılımında en aktif grup olduğuna dikkat çekilmektedir. Ek olarak orta yaş dönemindeki dini davranışları açıklayan teorilerin sınırlılığına vurgu yapılmaktadır. Bölümün son başlığı *Yaşlılık: 60 ve Üstü Yaşlar* kısmında bu dönemle ilgili yurtdışında ve Türkiye’de yapılan çalışmalardan konuyu şekillerle destekleyen örnekler verilmekte, bunlar karşılaştırılarak analiz edilmekte ve birtakım öneriler sunulmaktadır. Dini duyguların ergenlik ve ilk yetişkinlikte üst düzeye ulaştığının, sonra azalmaya başlayarak orta yaşta yeniden yükselip yaşlılıkta ise yeniden gerilediğinin altı çizilmektedir.

Beşinci bölüm *Toplumsal Etki, Uyum ve İnanç* (ss. 101-119) kısmının *İnanca Etki ve Uyuma Davranışına Genel Bakış* isimli alt başlığında dinin bireylerin tutumlarına etkisinin nedenlerinden biri olarak dinin toplumların kültürlerini etkilemesinden söz edilmekte, Sosyal Psikolojik bakış açısıyla sosyal etkileşimin dini inançlar üzerinde etkili bir unsur olduğuna dikkat çekilmektedir. Lofland, Stark ve Landis gibi araştırmacıların çalışmalarından örnekler verilmektedir. *Dini İnançta Konformite: Benimseme* isimli kısımda insan davranışının inançla ilişkisi vurgulanmakta, çeşitli araştırmalardan örnekler verilmekte, üç boyutlu uyuma davranışı ve boyutları açıklanmaktadır. *Bireyler Neden Dini Yaşama Anlam Yüklemeye Çalışırlar: Atıf Teorisi* alt başlığında ise atıf teorisinin Heider tarafından Sosyal Psikoloji’ye kazandırıldığından ve teorisinin sonradan geliştirildiğinden bahsedilmektedir. Birçok örnekle konu ayrıntılandırılmakta; Spilka, Yapıcı gibi bu konuda çalışan araştırmacılara değinilmekte ve sunulan araştırma örneği tablo ile desteklenmektedir. *Otorite ve Otoriteye İtaatın Bireysel İnanca Etkisi* kısmında otorite kavramının Weber’le sosyal bilimlerde yer edindiği ifade edilmekte sosyoloji ve sosyal psikolojideki açıklamalarına yer verilmektedir. Bölümün son alt başlığı *Bilişsel Çelişki ve Topluma Uymayan Hareketler* kısmında ise Festinger sayesinde bilişsel çelişki teorisinin sosyal psikolojide yer edindiği belirtilerek bilişsel çelişki ve denge süreci şekille açıklanmaktadır.

Dini Davranışı ve İnanca İnceleyen Sosyal Psikoloji Teorileri (ss.121-147) adlı altıncı bölümün *Bilişsel İhtiyaç Teorisi* başlığı; bilişsel ihtiyaç teorisinin

ne olduğunu, dini inançların oluşum ve gelişimini açıklamaya çalışmasını konu edinmektedir. *Baba Yansıtma Teorileri* alt başlığında teorinin Freud'dan esinlenerek oluşturulması, Freud'un çalışmaları, teorinin amacı ele alınmaktadır. Bunun yanı sıra İslam'da Tanrının yüceltilmiş anne veyahut baba fikrinden uzak oluşunun altı çizilmektedir. Son olarak bölümde Deconchy'nin çalışması ile tablo verilerek Godin ve Hallez'in deneysel araştırması değerlendirilmektedir. *Süper Ego Yansıtma Teorileri* isimli kısımda ise Flugel'in ortaya attığı süper ego teorisi hakkında bilgi verilerek, baba yansıtma teorisinden çok fazla noktada farklılaşmadığına dikkat çekilmektedir. *Suçluluk Düşüncesi Teorileri* alt başlığında suçluluk teorisinde bireyin yaşadığı suçluluk duygusunun onu dine yönlendirdiği düşüncesi gibi savunulan birçok fikrin üstünde durulmaktadır. Ardından çeşitli araştırmalardan örnekler verilmekte, çocuk ve günah, Hristiyanlık ve İslam'ın bakış açıları ile açıklanmaktadır. *Ölüm Korkusu Teorileri* isimli beşinci alt başlıkta ise dine yönelime neden olabileceği iddia edilen ölüm korkusu teorisi irdelenmekte ve Spilka ile arkadaşlarının çalışması tabloyla incelenmektedir. Ek olarak İslamiyet'te ölüme bakış ayetler ışığında ortaya konmaktadır.

Obsesyonel Davranış Teorisi kısmında obsesyona, Freud'un fikirlerine ve dinin bazen depresyonu engelleyebildiğine değinilmektedir. Dindarlığı yüksek hastalara modern tedaviye ek olarak dini psikoterapiyle daha hızlı iyileşme süreci yaşatılabilmesi, ardından İslam düşüncesinde teodise konusu ele alınmaktadır. *Bireysel Entegrasyon Teorisi* alt başlığında ise dinin entegrasyon sürecinde olumlu ve olumsuz etkilerinin olabileceği birçok örnek sunulmaktadır. "*Sosyal Entegrasyon Teorisi*" kısmında McNeil, Durkheim, Herberg, Bellah, Swanson gibi kişilerin sosyal entegrasyonda din ile ilgili fikirlerine yer verilmektedir. Dinin uyuma sebep olarak gerek bireysel gerekse grupsal bağlamda entegrasyona yönelttiği ifade edilmekte ve örnek bir çalışmadan bahsedilmektedir. Bölümün son alt başlığı *Sembolik Etkileşimci Teori* kısmında ise birey ve toplumun her daim etkileşimde bulunduğu sembolik etkileşime göre inancın bireylerin meydana getirdiği sosyal bir gerçeklik ve dinin, tarihsel ve sosyal pratiklerin içinde bir inşa süreci olduğu belirtilmektedir. Bu teori üzerine yapılan araştırmalardan, yurtdışı ve yurtiçinden örnekler verilerek bölüm sonlandırılmaktadır.

Yedinci bölüm *İnanç ve Kişisel Durumlar* (ss. 149-168) adlı kısımdaki *Alturistik Davranış ve İnanç* alt başlığında alturistik davranışla ilgili birçok araştırma ve araştırmalarla alakalı konular irdelenmektedir. Bunun yanı sıra alturizmin interdisipliner bir alan oluşuna, dini alturistik davranışlara ve İslam'da bu davranışın konumuna örneklerle değinilmektedir. *Akıl Sağlığı ve Dini Bağlanma* isimli kısımda dinin akıl sağlığına etkisine, dua ve

sabır ele alınarak oluşturulan Türkiye'deki çalışmalar ve dindarlığın sağlık alanında etkili olup olmadığının araştırıldığı çeşitli örneklere bakılmaktadır. *Dini İnanç ve Psikiyatrik Sorunlar* adlı alt başlıkta dini inancın akıl hastalığına yol açıp açmaması hususunda Freud'un görüşlerinden bahsedilmekte, ardından Stone gibi bazı araştırmacıların çalışma örnekleri sunulmaktadır. Dinin bireylere ruhsal rahatlama sağlamanın yanında bazı sorunlara da neden olabileceği sonucuna varılmakta ve yurt dışında yapılan çalışma örneği tabloyla incelenmektedir.

Yaşam Krizlerini Yargılama kısmında ise krizin, normal olandan farklılaşma durumu olarak tanımlandığına ve kriz anlarında dinin önemli işlevler görebildiğine dikkat çekilmektedir. *İntihar Davranışı* isimli beşinci alt başlıkta ise Durkheim, Kant, Stengel, Jobes ve Mann, Josepho ve Plutich gibi kişilerin görüşlerine ve araştırmalarına yer verilmektedir. İntihar davranışında dinin etkileri yurtdışında yapılan çalışmalar üzerinden değerlendirilmektedir. *Alkol Bağımlılığı* kısmında da yurtiçi ve yurtdışında din ile alkol bağımlılığı arasındaki ilişkileri araştıran çalışma örnekleri ve ortaya çıkan çeşitli sonuçlar sunulmaktadır. Bölümün son alt başlığı *Suç* kısmında ise dinin suça saptırma önemli bir kontrol işlevi gördüğünün iddia edildiği ve dindarlığın suç oranını azaltıp azaltmadığının araştırma konusu olduğu belirtilmektedir.

İnanç, Sosyal Davranış ve Kişilik (ss. 169-196) isimli sekizinci bölümün *Kalıtımsallığın Etkileri* isimli alt başlığında dindarlığın kalıtımsal özellikte olup olmadığı konusuna ilişkin ortaya konan çalışmalar karşılaştırmalı olarak incelenmektedir. *Çocuk Yetiştirme Değişkenleri* isimli alt başlıkta ise ailenin toplumu bozulmaktan koruyan yapı olarak işlev görmesinden, sekülerleşmeyle aile yapısındaki dini eğitimlerde meydana gelen değişikliklerden bahsedilmektedir. Bunun yanı sıra tablolarla, dindar ailelerden ve çocuk yetiştirmede dinsel boyutu konu edinen çalışmalardan örnekler verilmektedir. *Zekâ ve Yaratıcılık* kısmında Türkiye'de zekâ seviyesi ve dindarlıkla ilgili çalışmanın olmadığından, yurtdışındaki çalışmalarda dindarlık ve zekâ arasında olumlu-olumsuz sonuçlara ulaşıldığından söz edilmektedir. Konuyla ilgili oluşturulan çalışmalar ve çalışmalardaki eksiklikler irdelenmekte, araştırmaların daha genel ve farklı kültürleri katarak yürütülmesi önerilmektedir.

Eğitimsel Başarı ve Eğitime Devam Etme isimli alt başlıkta dindarlıkla eğitimsel başarı arasındaki ilişkinin daha çok dindar olan veya olmayan bireylerin eğitime katılımı ile devamlılığı bağlamında konu edinilmesi üzerinde durulmakta ve bazı çalışmalardan örnekler sunulmaktadır. *Politikaya İlişkin Davranışlar ve İnanç* kısmında ise dini inancın politik

yönden de insanların seçimlerinde etkili olduğunun altı çizilerek, İslam ve Hristiyanlıktan örnekler verilmektedir. Bunun yanı sıra dini grupların politikacı seçimlerine etkileriyle ilgili bir çalışma ortaya konmaktadır. *Olumlu Sosyal Davranış* isimli altıncı alt başlıkta olumlu sosyal davranışların ne olduğu, ek olarak Freud, Piaget ve Murphy'nin görüşleri ele alınmaktadır. Dinin, bireylerin olumlu sosyal davranışlarındaki etkileri ile ilgili Hristiyanlık ve İslam'dan örnekler verilmekte bunun yanında konuyla ilgili yapılan bir çalışmaya da yer verilmektedir. *Etnosentrizm ve Irk ile İlgili Önyargılar* kısmında Etnosentrizmin ne olduğuna değinilmekte ve dinin bu husustaki işlevinden, dinin önyargılara sebep olup olmadığı tartışmalarının sürdüğünden, bu konuda olumlu veya olumsuz bir sonuca varılamadığından bahsedilmektedir. Ardından iki farklı dinden iki ayet verilerek değerlendirme yapılmakta, çeşitli araştırma örnekleri sunularak çalışmalarda farklı sonuçlara ulaşıldığı ifade edilmektedir. *Dogmatizm* alt başlığında dogmanın ne olduğu açıklanmakta akabinde dogma konusundaki Sosyal Psikolojik çalışmaların çok fazla olduğunun altı çizilmektedir. Bölümün son alt başlığı *İçsel ve Dışsal Dindarlık* kısmında ise Allport'un ortaya koyduğu içsel ve dışsal dindarlığın ne olduğu açıklanmakta ve birçok çalışma incelenerek analiz edilmektedir.

Dokuzuncu bölüm *Benlik ve İnanç* (ss. 197-216) isimli kısımdaki *Toplumsallaşma Sürecinde İnançın Rolü* adlı başlıkta; toplumsallaşma kavramı ve dini sosyalleşmenin, sosyal araçlarla bireylerin dini inanç ve davranışlarının etkilendiği karşılıklı bir süreç oluşu irdelenmektedir. *Hiyerarşik Benlik Modeli* adlı alt başlıkta ise bireysel benlik, ilişkisel benlik ve kolektif benlik olarak üç temel bileşimden oluşan benlik ihtiyaçları konu edinilmektedir. Ardından benlik türleri karşılaştırmalı olarak ele alınıp, dikkatle incelenerek teoriye dökülmesi gerektiği önerisi sunulmaktadır. Konuyla ilgili olarak Erikson, Marcia ve Maslow'un yaklaşımları sunulmaktadır. *Dindarlık ve Benlik İhtiyaçlarının Tatmini* kısmında dindarlığın benliğin parçası olduğu iddiasına değinilmekte ve benlik saygısının insan yaşamında bazı dönemlere ayrıldığı belirtilmektedir. *Terör Yönetimi Teorisi* alt başlığında ise Solomon tarafından bu teorinin geliştirilmesi, terör yönetim teorisinde ölüm korkusunun önemli bir yeri olması ve dinin bu noktadaki fonksiyonları üzerinde durulmaktadır. Ardından ölümün birey için dine bir yaklaşım sürecinin de parçası olarak görülebileceği vurgulanarak, İslam'daki ölüm korkusu sufi perspektifinden sunulmaktadır. Bu bölümün son alt başlığı *Toplumsallaşma Sürecinde İnançın Rolü* kısmında şema, sosyal biliş gibi kavramlar tanımlanmakta ve bilişsel din teorisinden söz edilmektedir. Bilişsel teorinin temelde bireyin geçmiş yaşantılarının onun bilişsel

olarak şekillenmesini ortaya koyduğu belirtilerek çeşitli araştırmalarla konu örneklendirilmektedir.

İnanç Gruplarının Analizi (ss. 217-232) başlıklı onuncu bölümün *Grup ve Yapısı* adlı kısmında dini grupların sosyal psikolojik bir din psikolojisinin konusunu muhteva ettiği açıklanmakta ve dinin, gruplarda sosyal entegrasyon işlevi gördüğü ifade edilmektedir. *Gruplarda Bağlanma* isimli alt başlıkta ise dini grupların farklı tipolojilere ayrıldığına ve dini grupların özelliklerine, amaçlarına yer verilmektedir. Bunun yanında bireylerin dini bilgileri alış yerleriyle ilgili çalışma örneği değerlendirilmektedir. *Suç ve Sapma* kısmında hukuk kurallarının ilkel toplumdaki ve sonrasındaki durumuna, suçun dini açıdan incelenmesine, suçun dini gruplar içindeki varlığının araştırılmadığına dikkat çekilerek; dindarlığın suç işlemeyi azaltıp azaltmadığı yönündeki tablolar analiz edilmektedir. *Karizma ve Otorite* isimli dördüncü alt başlıkta tabii dini grupların ve sırf dini grupların açıklanmasının ardından karizma kavramı hakkında bilgi verilmektedir. Bölümün son başlığı *Sosyal Entegrasyon ve Sosyal Dışlanma* kısmında ise dinin bireye sosyallik kazandırdığı düşüncesine, dinin bireylere sunduğu rahatlamaya ve toplumu anomiden korumasına değinilmektedir.

Sosyal Nöropsikoloji ve İnanç (ss. 233-250) isimli on birinci ve son bölümün, *Kognitif Çalışmalar ve İnanç* alt başlığında davranışçı yaklaşıma tepki olarak oluşan kognitif bilimlerin ve kognitif çalışmalarda dini davranışların üç boyutta incelendiği ifade edilmektedir. fMRI sayesinde nöron fonksiyon çalışmalarının yürütüldüğü belirtilmekte ve şekil kullanılarak konuyla alakalı örnek çalışmaların da üzerinde durulmaktadır. *Taklit, Ayna Nöronlar ve İnanç* adlı kısımda ayna nöronların özelliklerinden ve hakkındaki çalışmalardan, dinin taklit yoluyla aktarılabilirdiğinden bahsedilmektedir. *İnancın Nöral Temelde İncelenmesi* isimli alt başlıkta ise inancın nöral olarak araştırılmasının fMRI yoluyla daha kesin sonuçlara ulaştırdığı vurgulanmaktadır. Şekil verilerek, nöron yapısı bağlamında nöronlar ve din ilişkisine bakılmakta ve Türkiye’de bu tür çalışmaların azlığının altı çizilmektedir. *Kendinden Geçme, Ekstaz veya Trans Hali* kısmında meditasyon ve İslam dinindeki vecd hali hakkında bilgi verilmekte ve dini aşkın hallerin bireyin sistemindeki birtakım kimyasal değişikliklere sebebiyet verdiğine dikkat çekilmektedir. *Tanrı İnancının ve Davranışın Nöropsikolojik Temelleri* isimli beşinci alt başlıkta nöro-psikolojiden ve onun odaklandığı problemlerden söz edilmektedir. Bölümün son alt başlığı *fMRG, fMRI Çalışmaları ve Dini Haller* kısmında ise manyetik rezonans görüntüleme (MRG), fonksiyonel fMRI ile duyguların hangi bölgede etkin olduğunun anlaşılabilirdiği vurgulanmaktadır. Verilen örnek, şekille

açıklanmakta ve radyasyona maruz bırakmayan beyin görüntüleme sistemlerinin gelişiminin sosyal nöropsikolojik dini araştırmaları destekleyeceği belirtilmektedir.

Kitapta 11 bölümün ardından *Tartışma ve Sonuç* (ss. 251-257) kısmına geçilmektedir. Bu kısımda sosyal psikolojinin konusu, teorileri, tutumları kısaca ele alınmaktadır. Sosyal psikolojik bir din psikolojisinin dünyadaki ve Türkiye'deki konumuna değinilmekte, alandaki farklı tartışmaların üzerinde durulmaktadır. Kitabın genel özeti yapıldıktan sonra sosyal psikolojinin gerekliliğine vurgu yapılmaktadır. Ardından Sosyal Psikolojik Din Psikolojisi alanına dair ders kitaplarının yazılması, alanın ülkemize tanıtılması, sembolik etkileşim teorisinin de din konularına yönlendirilmesi öneri olarak sunulmaktadır. Kitap bu çalışmanın gerek sembolik etkileşimci teoriyi dini araştırmalara yaklaştırmak, gerekse sosyal psikolojik din psikolojisini Türkiye'ye tanıtmak amacıyla oluşturulduğundan söz edilerek sona erdirilmektedir.

Sonuç olarak bu eserle ilgili bir değerlendirme yapılacak olursa;

(a) *Güçlü yönleri:* (i) Türkiye'de oldukça yeni olan bu alanın fark edilmesi ve öneminin kavranması adına kitap öne çıkmaktadır. (ii) Bölümler kendi içinde birçok alt başlığa ayrılmaktadır. Bu nedenle konu zihinde belli bir düzene oturabilmektedir. (iii) Hemen hemen her bölüm içerisinde çeşitli şekiller ve tablolar barındırdığından konu daha anlaşılır hale gelmektedir. (iv) Konu ortaya konurken bol bol örneklendirme yapılarak okuyucunun muhtevayı kavrayabilmesine katkı sağlanmaktadır. (v) Birçok bölümde genel olarak hangi konulardan bahsedileceği, neyin amaçlandığı ifade edilmekte bu da okura zihnen konuya hazırlıklı olma fırsatı sunmaktadır.

(b) *Zayıf yönleri:* (i) Eserdeki yazım hataları göze çarpmaktadır. (ii) Nadir de olsa anlam düşüklüğü bulunan cümlelere rastlanmaktadır.

(c) *Geliştirilebilir yönleri:* (i) Kitaptaki yazım hatalarının ve anlam düşüklüklerinin yeniden denetlenmesi gerekmektedir.

